Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Trideset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma: dosezi u izgradnji mira i funkcionalne države: Dejtonski mirovni sporazum

Pejanović, Mirko

2026

https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/865

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

PRIJEDLOG PREPORUKA MEĐUNARODNE NAUČNE KONFERENCIJE

”TRIDESET GODINA DEJTONSKOG MIROVNOG SPORAZUMA: DOSEZI U IZGRADNJI MIRA I FUNKCIONALNE DRŽAVE”

Uvodne napomene

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (ANUBiH), u saradnji s Univerzitetom u Sarajevu (UNSA), organizovala je međunarodnu naučnu konferenciju pod naslovom ”Trideset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma: dosezi u izgradnji mira i funkcionalne države” kao kritički osvrt na tri decenije implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma. Fokus konferencije nije bila samo istorijska analiza već naučno utemeljeno anticipiranje rješenja za budućnost države koja se nalazila na prekretnici između postkonfliktne stabilizacije i punopravne integracije u Evropsku uniju.

Tridesetogodišnjica Dejtonskog mirovnog sporazuma predstavlja ne samo jubilarnu prekretnicu već i presudni momenat za objektivnu rekapitulaciju transformacije bosanskohercegovačkog društva od rata ka održivom miru. U skladu sa svojom primarnom društvenom i naučnom misijom, ANUBiH je ovim međunarodnim naučnim skupom nastojala pružiti naučno zasnovane odgovore na kompleksne izazove koji su pratili razvoj države Bosne i Hercegovine u protekle tri decenije. Kontinuitet istraživačkog rada ogledao se u prethodno održanim simpozijima 2015. i 2020. godine, čije su spoznaje i rezultati istraživanja postali trajna osnova za dalja pravna, politološka, sociološka i ekonomska istraživanja.

Međunarodna naučna konferencija u 2025. godini, organizovana u strateškom partnerstvu s Univerzitetom u Sarajevu, okupila je širok krug istaknutih istraživača i eksperata iz zemlje i inostranstva kako bi se osigurala pluralnost naučne misli. Rad Naučnog odbora, sačinjenog od članova Odjeljenja

društvenih i humanističkih nauka, garantovao je interdisciplinarni pristup u analizi ustavnih aspekata, političkih sigurnosti i ekonomskih kretanja.

Program konferencije bio je strukturiran u pet tematskih cjelina na kojima je sudjelovao 21 naučnik s univerziteta u BiH kao i iz inozemstva. Svaka cjelina je imala glavni referat i više koreferata koji su kritički osvijetlili ključne procese u društvenom, političkom i ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu.

Učesnici konferencije usvojili su sljedeće preporuke

Prva tematska cjelina pod naslovom ”Glavni dosezi i zastoji u provođenju Dejtonskog mirovnog sporazuma: izgradnja mira i institucija države” bila je usmjerena na analizu rezultata i problema u implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma u političkom, institucionalno-pravnom i društvenom kontekstu.

Poseban naglasak je stavljen na ulogu međunarodne zajednice u procesu izgradnje mira i jačanja državnih institucija.

Referate na međunarodnoj naučnoj konferenciji podnijeli su u prvoj tematskoj cjelini: akademik Miko Pejanović, dopisni član ANUBiH Mile Babić, dopisni član ANUBiH Husnija Kamberović, prof. dr. Šaćir Filandra i prof. dr. Neven Anđelić.

Cjelina provođenja Dejtonskog mirovnog sporazuma u proteklih 30 godina označava istorijski proces izgradnje mira i integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Glavno stanovište je sadržano u tome da je Dejtonski mirovni sporazum uspješno ispunio svoju primarnu misiju – zaustavljanje rata i razvoj društva i države u miru. Izgradnja državnih institucija Bosne i Hercegovine odvijala se uspješno uz posredovanje OHR-a sve do 2006. godine. Nakon 2006. godine uslijedila je tiha, a od 2020. i otvorena opstrukcija rada institucija Bosne i Hercegovine od vladajućih skupine stranaka u Republici Srpskoj. Na temelju podnesenih referata u prvoj tematskoj cjelini ”Glavni dosezi i zastoji u provođenju dejtonskog mirovnog sporazuma: izgradnja mira i institucija države” oblikovane su ove preporuke:

- **Zbog nepostojanja konsenzusa između vladajućih stranaka nužno je u daljnjem procesu izgradnje mira i integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju uspostaviti jedinstvenu reformsku agendu kao doprinos u zajedničkom djelovanju OHR-a, specijalnog predstavnika Evropske unije (SPEU) i Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Ovim bi se osigurala osnova za konsenzus između vladajućih stranaka.**

- **Visoki predstavnik međunarodne zajednice zajedno sa specijalnim predstavnikom Evropske unije svojim djelovanjem i diplomatskim pritiskom mogu da utiču da se u Parlamentu Bosne i Hercegovine uspostavi široka koalicija parlamentarnih stranaka za evropsku i pravnu državu Bosnu i Hercegovinu.**
- **Nužno je da visoki predstavnik međunarodne zajednice i specijalni predstavnik Evropske unije u cilju provođenja pregovora o članstvu Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju iniciraju donošenje Evropske klauzule u Parlamentu Bosne i Hercegovine. Na ovaj način bi se omogućilo ubrzano donošenje zakona kojim se preuzima evropska pravna stečevina u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.**

U drugoj tematskoj cjelini referate su podnijeli: prof. dr. Sead Turčalo, prof. dr. Zlatko Lagumdžija, prof. dr. Vedran Đihić i prof. dr. Emir Hadžikadunić.

Druga tematska cjelina nosila je naziv "Geopolitičke promjene i nova sigurnosna arhitektura za Bosnu i Hercegovinu". U okviru ove teme razmatrali su se globalni i evropski sigurnosni trendovi, kao i njihovi uticaji na geopolitički položaj i stabilnost Bosne i Hercegovine. Posebna pažnja bila je usmjerena na ulogu NATO-a i Evropske unije u očuvanju mira kao i modernizaciju oružanih snaga i sigurnosnih institucija države Bosne i Hercegovine. U svjetlu promjenjivih geopolitičkih okolnosti u Evropi i agresije Ruske Federacije na Ukrajinu, sigurnosna arhitektura BiH postaje neodvojiva od šireg evropskog sigurnosnog okvira. Stabilnost Bosne i Hercegovine ključna je na zapadnom Balkanu i veoma bitna za mir u centralnoj i jugoistočnoj Evropi. Ideje izložene u okvirima druge tematske cjeline zagovaraju:

- **Članstvo u NATO-u nije se smjelo posmatrati samo kao vojno pitanje već kao najefikasniji alat za eliminaciju secesionističkih prijetnji za integritet Bosne i Hercegovine. Privlačenje inostranih ekonomskih investicija za državu Bosnu i Hercegovinu pretpostavka je sticanja članstva u NATO savezu.**
- **Država treba osigurati adekvatan budžet za opremanje i obuku oružanih snaga Bosne i Hercegovine prema NATO standardima. Jačanje kapaciteta za odgovor na hibridne prijetnje, cyber napade i prirodne katastrofe postaju prioriteti razvoja oružanih snaga.**
- **Potrebna je bolja koordinacija između svih policijskih agencija kako bi se osigurala vladavina prava i efikasna borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, koji su direktna prijetnja nacionalnoj sigurnosti.**

- **Sve dok država Bosna i Hercegovina ne postigne punu samoodrživost u sigurnosnom smislu, neophodno je zadržavanje međunarodnih vojnih snaga (misija Althea) u Bosni i Hercegovini kao odvraćajućeg faktora protiv bilo kakvih pokušaja destabilizacije mira.**

Referate na međunarodnoj naučnoj konferenciji podnijeli su u trećoj tematskoj cjelini: dopisni član ANUBiH Fikret Čaušević, prof. dr. Ante Domazet, prof. dr. Muamer Halilbašić i prof. dr. Adnan Efendić.

Unutar treće tematske cjelina, "Strukturne promjene i dosezi u socijalno-ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine", razmatrana je ekonomska i društvena transformacija u protekle tri decenije. Fokus je bio na tržištu rada, inostranim ulaganjima, tehnološkom razvoju, energetici, infrastrukturnim projektima te fenomenu ekonomske emigracije.

Privreda Bosne i Hercegovine patila je od rascjepkanosti tržišta i nedostatka jedinstvene ekonomske politike. Visoka nezaposlenost i masovno iseljavanje radno sposobnog stanovništva postali su prijetnja s nesagledivim posljedicama za socio-ekonomski razvoj bosanskohercegovačkog društva i države u budućnosti. U tom kontekstu nosioci referata su inicirali nekoliko preporuka:

- **Donošenje Zakona o državnoj imovini bio je nulti prioritet. Državna imovina treba se stavljati u funkciju ekonomskog razvoja, a ne političke trgovine. Jasna pravna regulativa o imovini bila je jedini put ka privlačenju većih inostranih investicija i stabilizaciji javnih finansija.**
- **Zagovara se kreiranje ekonomskog modela koji bi definisao zajedničke interese svih građana. Težište treba biti na modernizaciji saobraćajne i energetske infrastrukture, digitalnoj transformaciji i podrški poduzetništvu, čime bi se ekonomija odvojila od stranačkih etno-nacionalnih uticaja.**
- **Umjesto deklarativnih poziva na ostanak radne snage u zemlji, država na svim nivoima vršenja vlasti treba kreirati konkretne poticaje za mlade stručnjake, uključujući poreske olakšice za start-up kompanije i reformu obrazovnog sistema u skladu s potrebama tržišta rada (STEM disciplina).**

U četvrtoj tematskoj cjelini referate su podnijeli: prof. dr. Kasim Trnka, prof. dr. Edin Šarčević, prof. dr. Zlatan Begić i prof. dr. Lada Sadiković.

Četvrta tematska cjelina odnosi se na "Mogućnost ustavne reforme i razvoj funkcionalne države". Podneseni referati su u središtu pažnje imali

ograničenja dejtonskog ustavnog modela i moguća rješenja za jačanje funkcionalnosti države. Posebna pažnja bila je posvećena reformi nadležnosti i strukture Parlamentarne skupštine i Vijeća ministara BiH, te provođenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, posebno u predmetu Sejdić-Finci. U ovoj tematskoj cjelini inicirane su ideje i prijedlozi za razvoj demokratskih institucija i racionalnog sistema odlučivanja.

Postojeći Ustav (Aneks IV) sadrži ograničenja koja onemogućavaju efikasno upravljanje državom jer se društveni i politički interesi primarno izvode i artikulišu na etno-nacionalnoj osnovi. Diskriminacija građana koji nisu pripadali konstitutivnim narodima (predmeti Sejdić-Finci, Zornić i drugi), i pored više pokušaja, nije otklonjena u Ustavu Bosne i Hercegovine. Glavne preporuke inicirane u referatima podnesenim unutar tematske cjeline "Mogućnost ustavne reforme i razvoj funkcionalne države" su:

- **Neophodno je Ustav Bosne i Hercegovine uskladiti s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama. Fokus treba biti na individualnim pravima građana, bez ugrožavanja kolektivnih prava naroda tamo gdje je to ustavom predviđeno.**
- **Treba insistirati na uspostavljanju demokratskog i funkcionalnog sistema organizacije državne vlasti.**
- **Dosadašnji model dogovora lidera partija je propao. Preporučuju se formiranje internacionalne ekspertne grupe koja će pripremiti nacrt novog Ustava, koji bi potom bio predmet široke javne rasprave i parlamentarnog usvajanja.**
- **Ustavna reforma Bosne i Hercegovine treba jasno definisati nadležnosti na svim nivoima (država, entiteti, kantoni, opštine) kako bi se spriječilo preklapanje nadležnosti i osiguralo da se odluke što više donose na nivoima koji su blizu građanima. To podrazumijeva neprikosnoven autoritet države u pitanjima odbrane, vanjske politike i jedinstvenog ekonomskog prostora. Naučni istraživači iniciraju potrebu za ekspertnim timom za reformu Ustava koji bi formirao visoki predstavnik u saradnji sa Specijalnim predstavnikom EU.**

Referate na međunarodnoj naučnoj konferenciji u petoj tematskoj cjelini podnijeli su: prof. dr. Stefano Biankini, prof. dr. Elmir Sadiković, prof. dr. Pavle Mijović, prof. dr. Albin Muslić i doc. dr. sc. Ana Ješe Perković.

Peta tematska cjelina, "Preduslovi ubrzanja evropskih integracija i uloga međunarodne zajednice", bavila se analizom procesa približavanja Bosne i Hercegovine članstvu u Evropskoj uniji. U njoj su bili razmotreni dosezi i

prepreke u ispunjavanju kriterija za članstvo u Evropskoj uniji, kao i preuzimanju evropske pravne stečevine u različitim oblastima – ekonomiji, pravosuđu, obrazovanju, zdravstvu i zaštiti okoliša. Nosilac uvodnog referata bio je prof. dr. Stefano Bianchini s Univerziteta u Bolonji. Dosadašnji pristup ”čekanja na ispunjavanje uslova” morao je biti zamijenjen proaktivnim partnerstvom. Unutar tematske cjeline ”Preduslovi ubrzanja evropskih integracija i uloga međunarodne zajednice” naučni istraživači preporučuju sljedeće:

- **Preporučuje se hitna izmjena ustava i poslovnika Parlamentarne skupštine BiH kako bi se zakoni koji su bili dio evropske pravne stečevine (*acquis*) usvajali po skraćenoj proceduri, onemogućavajući političke blokade kod tehničkih i reformskih pitanja.**
- **Nužno je uspostaviti funkcionalnu pregovaračku strukturu sa snažnim političkim mandatom, koji bi govorio jednim glasom u ime države Bosne i Hercegovine pred institucijama Evropske unije u Briselu. Potrebno je uključiti organizacije civilnog društva iz BiH u pregovarački tim s Delegacijom EU, ovisno o njihovim specifičnim stručnostima.**
- **Uloga visokog predstavnika treba postepeno da prelazi iz faze direktne intervencije u fazu snažnog medijatorstva, uz postepeni prenos težišta na Delegaciju EU. Ipak, Bonske ovlasti moraju ostati na raspolaganju i primjeni sve dok postoji realna prijetnja secesijom ili rušenjem ustavnog poretka kao i destabilnošću provođenja Dejtonskog mirovnog sporazuma.**
- **BiH treba ubrzati reformske korake kako bi povukla sredstva iz fondova EU, čime bi građani osjetili konkretnu korist od integracije i prije punopravnog članstva (npr. ukidanje roaminga, pristup jedinstvenom platnom prometu, zelena energija).**

Ove preporuke predstavljaju snagu naučne spoznaje koja daje osnovu donosiocima odluka u parlamentima i institucijama međunarodne zajednice da ubrzaju provođenje Dejtonskog mirovnog sporazuma i integraciju države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO savez.

Akademik Muris Čičić
Predsjednik Organizacijskog odbora

Akademik Mirko Pejanović
Predsjednik Naučnog odbora